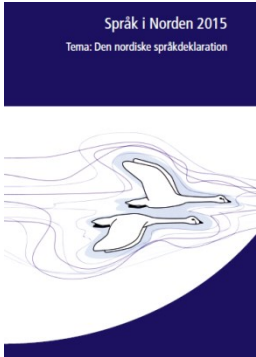

Sprog i Norden

Titel:	Har Norden råd til det? Samarbejdsnemnda for Norden-undervisning i utlandet (SNU)	
Forfatter:	Úlfar Bragason	
Kilde:	Sprog i Norden, 2015, s. 141-148	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive	

© Forfatterne og Netværket for sprognavnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Har Norden råd til det? Samarbeidsnemnda for Norden-undervisning i utlandet (SNU)

Úlfar Bragason

Samarbeidsnemnda for Norden-undervisning i utlandet ble opprettet i 1970-årene som følge av et forslag fra Nordisk råd. Den er et samarbeidsorgan for lektoratsadministrasjonene i de fem nordiske land. Målet med samarbeidet er å forbedre kunnskapen om Nordens språk, kultur og samfunn og å øke interessen for Norden hos lærere og studenter i dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk ved universiteter i og utenfor Norden. Nemndas virksomhet skal skape forutsetninger for samarbeidet over emne-, institusjons- og språkgrensen og med det markere den nordiske sambørigheten. Samarbeidet ble støttet økonomisk av Nordisk ministerråd i perioden 1984–2013.

Samarbeidsnemnda for Norden-undervisning i utlandet har sitt opphav i et medlemsforslag i Nordisk råd i 1969 om "en fastare administration av den nordiska lektoratsverksamheten vid universiteten och ett ökat samarbete mellan de nordiska språklektorerna" (1969: A 199/k). Forslaget ble grunnen til – etter utredninger og diskusjoner – at en "samarbetsnämnd för de nordiska lektoratsadministrationerna" ble opprettet i 1976. Et annet medlemsforslag i Nordisk råd i 1977 var å "rekommendera Nordiska ministerrådet [att] undersöka och lägga fram förslag om hur undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter skall kunna ökas genom nordiskt samarbete om insatserna" (1977: A 471/k). Denne anbefalingen som la hovedvekten på undervisning i Nordens språk ved universiteter utenfor Norden ble vedtatt med stort flertall i Nordisk råd. Den ledet til utredningen "Norden i världen, samarbete rörande de nordiska utlandslektorernas verksamhet" (NU A 1979:11). Denne rapporten og etterfølgende diskusjon innenfor den daværende samarbeidsnemnda og Nordisk ministerråd (NMR) var grunnen til at det i NMR-regi ble nedsatt en samarbeidsnemnd for de nordiske lektoratsadministrasjonene for en fireårig forsøksperiode i 1984–87. Nemnda skulle først og fremst beskjefte seg med a) konferansevirksomhet, b) nordiske kulturaktiviteter, og c) informasjon.

Samarbeidet ble grunnlagt

I forsøksperioden var det to medlemmer fra hvert av de fem landene i samarbeidsnemnda, ett medlem fra lektoratsadministrasjonen og ett fra lektoratsutvalget, i alt ti medlemmer. Sekretariatet lå de første to årene i Oslo og i de to siste årene i Stockholm som også hadde formannskapet i nemnda. Nemnda hadde svært begrenset budsjett og administrasjonskostnadene ble for høye i forhold til budsjettet. Likevel ble nemndas virksomhet grunnlagt og den viste gode resultater. Derfor ble det anbefalt i en utredning som universitetslektor Ivo Holmqvist gjorde i 1987 at man skulle legge sekretariatet til Nordisk språksekretariat i Oslo og øke budsjettet for å effektivisere nemndas arbeid, ikke minst utenfor Norden.

Ivo Holmqvists anbefalinger ble fulgt, og sekretariatet lå ved Nordisk språksekretariat så lenge det eksisterte, og nemnda fikk større budsjett. Det ble også bestemt at hvert land skulle representeres av ett medlem som skulle utnevnes av lektoratadministrasjonene i hvert land. Formannskapet gikk på rundgang, to år om gangen. Samarbeidet med de andre språkorganer som fikk bevilgninger fra Nordisk Ministerråd ble lettere i og med at de også lå under Nordisk språksekretariat. Dessuten var det eksperter på språkområdet som arbeidet ved Språksekretariatet slik at det var godt samarbeidsklima mellom nemnda og sekretariatet.

I NMR-regi

NMR bestemt i 1996 å legge ned Nordisk språksekretariat. Samarbeidsnemndas sekretariat ble da flyttet til NMRs kontor i København. Nemndas navn ble forandret til Samarbeidsnemnda for Norden-undervisning i utlandet (SNU). Formannskapet skulle gå på rundgang ett år om gangen slik som formannskapet i NMR. Dessuten ble det bestemt at nemnda skulle få et tilleggsbudsjett for satsning i USA. Et større budsjett gjorde det mulig for nemnda i årene som fulgte å utvide sine aktiviteter, ikke bare rettet mot USA, men også i Japan. I tillegg ble følgende utredninger gjort: *NORDIT: Kvalitetsutveckling av IT-läromaterial för nordiska språk* (TemaNord 2002:542) og *Undervisning i Nordens språk och litteratur vid universitet och högskolor i Norden* (TemaNord 2003:507). Disse utredningene kom som følge av at man opplevde innskrenkninger av undervisningen i nordiske språk ved høyere utdanningsinstitusjoner i Norden og man innså hvilke følger dette kunne få for lærerutdanningen, skoleundervisningen og nordisk språkforståelse. Men man var også interessert i å ta i bruk den nye informasjonsteknologien for å øke mulighetene til å lære seg Nordens språk i og utenfor Norden.

SNUs arbeid ble ikke lettere av at det var uklart for NMR om nemndas virk-

somhet skulle høre til undervisningsområdet eller kulturområdet i sekretariatet, og det var samtidig en utskiftning av medarbeidere innenfor sekretariatet, og det innvirket på kontinuiteten i nemndas arbeid. Dessuten fantes ikke samme ekspertise innenfor NMR-sekretariatet som innenfor Nordisk språksekretariat i spørsmål som angikk Nordens språk.

I 2004 ble det bestemt å gjennomføre en omfattende reorganisering av språkområdet for NMRS utdanningssektor. Det ble da også bestemt å gjøre en evaluering av virksomheten til Samarbeidsnemnda for Norden-undervisning i utlandet. I denne evalueringen kom det fram hvor stort kontaktnett nemnda har som inkluderer omkring 250 universiteter utenfor Norden, kontakt med 200 sendelektorer/utenlandslektorer, og nettverk av 2000 undervisere i nordistikk i mer enn 40 land. Totalt omfatter dette rundt 40 000 studenter i land utenfor Norden. Kontaktnettet ble sett på som spesielt viktig, og man ville bygge videre på det enten i samarbeid med andre instanser på området for utdanning og forskning innenfor NMR, eller i tilknytning til den kulturelle dimensjonen i nemndas arbeid.

SNU sekretariat utlokalisert til Island

Som følge av utredningen i 2004 ble det så besluttet at SNU skulle fortsette sitt arbeid i samarbeid med andre aktiviteter på språkområdet. Blant annet skulle den støtten som nemnda ga til prosjekter i regi av utenlandslektorene administreres i samarbeid med det internasjonale kontoret for universiteter på Island som da var sekretariat for Nordplus språk-ordningen. Dessuten var det vilje til at SNU jobbet tettere med Nordens språkråd. Arbeidet skulle ta utgangspunkt i *Deklarasjon om nordisk språkpolitikk* som ble vedtatt av de nordiske undervisningsministrene i 2006. Videre ble sekretariatet til SNU flyttet til Stofnun Sigurðar Nordal ved Islands Universitet (siden sept. 2006 Árni Magnússon-instituttet for islandske studier). Instituttet tok hånd om all administrasjon i perioden 2005–2013, eller så lenge SNU fikk bevilgninger fra NMR.

I tillegg til mindre interesse for Nordens språk i Norden opplever man i dag at den tradisjonsbundne undervisningen i Nordens språk i USA er truet, samtidig som man viser mer interesse enn før for Norden og Nordens språk i vekstområder i verden som Kina, India og Brasil. Det ble derfor et hovedmål for SNU i denne perioden å verne om den undervisningen i Nordens språk som har eksistert ved høyere læresteder rundt om i verden, samt å etablere den i andre verdensdeler – bl.a. med nye virkemidler som fjern- og nettundervisning i nordistikk.

SNU fortsatte med tidligere aktiviteter, dvs. med sin informasjonsvirksomhet, bl.a. med nettsider, en facebook-side og informasjonsblad; å organisere

lektorkonferanser i og utenfor Norden; å bevilge lektorstøtte til kulturelle aktiviteter ved universiteter i Europa, og å gi støtte til større undervisnings- og kulturelle prosjekter ved universiteter i Nord-Amerika. Foruten dette ble mer vekt lagt på nordistikken i Asia, og SNU organiserte forelesningsturnéer til universiteter i Kina og India. Det fantes også planer om fremstøt for nordistikken i Tyrkia, Egypt og Brasil. Ifølge NORDIT-rapporten fra 2002 tok SNU også opp utviklingen av IT-læremiddel i Norden, både for å gjøre det lettere for Nordboere å lære seg hverandres språk, men også for å bruke nettbaserte læremidler til undervisningen i Nordens språk utenfor Norden. Det ble utredet hva som fantes av bra IT-læremateriell, og SNU holdt seminarer og møter for å legge planer om økt samarbeide mellom universiteter som har beskjeftiget seg med IT-læremiddelproduksjon. Disse planene måtte skrinlegges da NMR besluttet å avvikle støtten til SNUs virksomhet.

Ifølge *Deklarasjon om nordisk språkpolitikk* har SNU i sitt arbeid ikke minst lagt vekt på Norden som en foregangsregion når det gjelder språksaker. Man mener at SNUs arbeid er et godt eksempel på dette, både når det gjelder å styrke undervisning i Nordens språk ved høyere læresteder i Norden, og rundt om i verden. På denne måten har SNUs virksomhet bidratt til å gjøre lærere bedre rustet til å jobbe med nordisk nabospråkforståelse (ikke bare skandinavisk) og på den andre siden bidratt til å øke kjennskapen til Norden og Nordens språk utenfor Norden. Tatt i betraktning det beskjedne budsjettet SNU har hatt (cirka 1 million DDK per år), og de små organisasjonskostnader nemnda har brukt, kan man si at virksomheten har både vært mangesidig og hatt en stor rekkevidde.

Evaluering og innstilling

En ny omorganisering på språkområdet innenfor NMR i 2009 førte til at Nordens språkråd ble nedlagt og Ekspertgruppen for nordisk språksamarbeid opprettet. Dessuten ble Nordisk språkkoordinasjon (NOSK) grunnlagt. SNU ble ikke en del av NOSKs arbeidsområde som det fremgår av organisasjonsskjemaet for språkområdet fra 2009, fordi SNU har hovedsakelig arbeidet med universitetsverdenen utenfor Norden og ikke beskjeftiget seg direkte med barn og unge. SNU var derimot et av NMRs nettverk og ble finansiert derfra.

I 2012 skulle NMR vurdere om den ordningen innenfor språkområdet som hadde vært gjeldende siden 2009 skulle fortsette i samme eller i endret form. Derfor ble det gjort enda en evaluering av enhetene på språkområdet. Selv om SNU ikke hadde vært inkludert i ordningen fra 2009, og har aldri hatt det strategiske målet som denne ordningen hadde – nemlig å styrke barns og unges språkforståelse i Norden – ble det likevel bestemt at også SNUs virksomhet

skulle evalueres. Ettersom evalueringsoppdraget var svært snevert formulert, ble det selvsagt klart for evaluerer at SNU ikke passet inn i strukturen. De anbefalte derfor at SNUs virksomhet skulle flyttes fra språkområdet til enten en annen satsning innenfor NMR, som har som mål at vise Norden som en foregangsregion globalt, eller til Rådgivningsgruppen for nordisk samarbeid innen for høyere utdanning (HØGUT) sitt ansvarsområde, eller finansieres med nasjonale midler.

Ifølge denne evalueringen bestemte NMR, Nordisk embedsmannskomiteé for utdanning og forskning (EK-U), likevel enstemmig, uten konsultasjon med Samarbeidsnemnda, at SNU **ikke** får ressurser til sitt arbeid i NMRs budsjett i perioden 2014–2018. Dette betyr i realiteten at SNU slutter som et nettverk under NMR. SNUs ressurser ble lagt til NOSKs budsjett og man henviste utenlandslektorer til å søke om midler til sine prosjekter innenfor andre ordninger, som Nordplus, Nordisk kulturfond og Kulturkontakt Nord's kunst- og kulturprogram. Med denne beslutningen devaluerte NMR det store nettverket som SNU har innenfor universitetsområdet i og utenfor Norden og den ekspertise som nemndas medlemmer og undervisere i nordistikk rundt om i verden har når det gjelder undervisning i Nordens språk, litteratur og kultur. Nemndas medlemmer fikk dermed tommelen ned for sin mangeårige innsats for nordisk samarbeide.

Denne beslutningen ble kritisert både av de berørte instanser og av medlemmer i forskjellige språkorganer i Norden. Kritikerne var uenige i beslutningen fordi man så hvor viktig nettverket er og hvor stor innvirkning SNUs virksomhet har hatt selv om den aldri har fått den økonomiske eller administrative støtte fra NMR som man hadde forventet. Mange hundre signerte et opprop til EK-U hvor man ba om omgjøring av den kuttete støtten til SNU. EK-U fulgte ikke anmodningene.

SNUs fremtid

SNU sluttet som et nettverk under NMR ved årsskiftet 2013/2014. SNU mener likevel at dets samarbeid om lektoratsordningene i de fem nordiske land er så viktig at det skal bevares. SNU har fått medhold i dette fra de nasjonale lektoratsadministrasjonene. Med nasjonale midler videreføres derfor deler av samarbeidet, i hvert fall med en møtevirksomhet til å informere og konsultere, slik det begynte på 1970-tallet. Formannskapet skal rotere i samsvar med formannskapet i NMR.

Det er klart at uten bevilgning fra NMR blir det hverken mulig å fortsette å utdele lektorstøtte eller støtte tiltak ved universiteter i Amerika, to saker som SNU har spesielt beskjeftiget seg med. Gitt noe nasjonal støtte og bevilgninger

fra f.eks. Nordisk kulturfond kan det bli mulig å organisere regionale konferanser eller delta i eksisterende konferansetiltak i regi av organisasjoner som SASS, AASSC, ATDS, NORDAND og IASS. Tiltak på IT området kan evt. få støtte fra Nordplus språk.

SNU har omformulert sine vedtekter som følge av den nye situasjonen for nemndas virksomhet. Nemnda skal *mutatis mutandis* fortsatt beskjeftige seg med samme saker som før eller som det heter i vedtektene:

- att följa utvecklingen i undervisningen i de nordiska ländernas språk och kultur vid universitet i och utanför Norden samt att avge yttranden inom detta sakområde.
- att skapa förutsättningar för samarbete mellan de lärarkrafter som undervisar i de nordiska ländernas språk och litteratur vid dessa universitet, samt öka deras motivation och möjlighet att genom sin verksamhet markera den nordiska samhörigheten.
- att uppmuntra och bidra till samnordiska informations- och kulturaktiviteter vid universiteten och ute i samhället. <http://samarbetsnamnden.org/>

SNU mener det er beklagelig at det ikke lenger finnes plass til den støtten som SNU har kunnet formidle til presentasjon av Norden som et samlet kultur- og språkområde, ved siden av den nordiske satsningen på å styrke barn og unges forståelse av nabospråkene innenfor Norden. SNUs støtte til universiteter i utlandet kommer Norden som region til gode både via samarbeid og utveksling innenfor utdanning og kultur, men også innenfor handel og eksport. Ved de utenlandske universitetene utdanner man eksperter med stor interesse for Norden innenfor alle yrkes- og fagområder. I sitt arbeid vil de i fremtiden videreføre samarbeidet med Norden. Beslutningen om ikke å bygge videre på SNUs globale nettverk med NMR midler innebærer at Nordens synlighet minskes drastisk både ved de universiteter som underviser i Nordens språk og utenfor dem. Har Norden råd med det? Dette skjer på samme tid som NMR satser på Norden som foregangsregion som varemerke.

Som eksempel på hva slags prosjekt og tilbud SNU har vært med på å støtte kan man se på nemndas siste bevilgninger. Tyskland har alltid vært ett av de landene som har vist størst interesse for Norden, og undervisning og forskning i nordistikk har lange og sterke tradisjoner ved universiteter i tyskspråklige områder. SNU bestemte derfor å bruke restbeløpet fra NMRs bevilgninger til å satse på læresteder i Tyskland, Østerrike og Sveits, hvor man underviser i hvert fall i tre av Nordens språk. Nemnda valgte å støtte tre svært gode prosjekter:

- a. Konferansen „Lilliput oder Legoland: das neue nordische Modell der

Kultur“ som blev holdt i Freiburg den 7.–9. mai 2015 av universitetene i Freiburg, Zürich, Basel, Tübingen og Strasbourg, som har omtrent 1000 innskrevne studenter tatt opp til studier i nordistikk. Det blir invitert åtte forelesere fra de fem nordiske land. Konferansens hjemmeside skal forberede studentene for deltakelse i konferansen som skal holdes på engelsk og dens resultater skal publiseres digitalt.

b. Tiltaket „Nordeuropäische Jugendliteratur übersetzen und unterrichten“ ved universitetene i Köln/Bonn som var en litteraturfestival 8.–14. juni 2015, en workshop om å undervise nordisk ungdomslitteratur og en workshop om oversettelse av nordisk ungdomslitteratur.

c. Prosjektet „Die besten Kinder der Welt“ ved universitetet i Vienna (og andre universiteter i nærliggende land), som er et seminar om kontroversiell barnelitteratur i det 21. århundre, 2.–3. juni 2015.

Alle disse prosjektene inkluderer fem av Nordens språk, de støtter opp om interessen for nordisk kulturutveksling og de vil ha stor rekkevidde innenfor og utenfor universitetsverdenen i de tyskspråklige land i Europa.

Summary

The Coordinating Committee for Nordic Studies Abroad was established in the 1970s following a policy decision of the Nordic Council. The Committee is a collaborative body of administrators from the five Nordic countries, which oversees governmental support for university teaching of Nordic languages worldwide. This promotion of Nordic languages is one aspect of cultural diplomacy. The aim of the collaboration is to increase knowledge of the languages, cultures and societies in the North and also to promote an interest in the Nordic countries among teachers and students at foreign universities. The Committee's task is to facilitate cooperation across disciplinary, departmental and linguistic boundaries and, by so doing, to emphasise Nordic solidarity. The Nordic Council of Ministers provided financial support for the committee's work over the period 1984–2013.

Úlfar Bragason er professor ved Árni Magnússon-instituttet i islandske studier i Reykjavík.

Referanser

Holmquist, Ivo, 1987: Verksamheten vid Samarbetsnämnden för de nordiska lektoratsadministrastionerna under försöksperioden 1984–1987, en utvärdering. Odense.

Nordenundervisning i udlandet: Evaluering af virksomheden i relation til Samarbejdsnævnet, Udarbejdet af NIRAS Konsulenterne A/S. ANP 2004:739.

Med språkförståelsen i fokus: Evaluering av enheterna på språkområdet under Nordiska ministerrådet 2012.

Emneord: Teaching of Nordic languages, university teaching, foreign countries, cultural diplomacy